

Smárol, smaci, smálál stb. és az argó-szótárak. 1. 1937 óta nem közölték az azóta keletkezett vagy még mindig használatos magyar argó-szavak listáját, és így ezeknek tudományos kutatása is nehézségekbe ütközik. Köztudomású, hogy 1937 és 1958 között szinte megduplázódott a magyar argó szavak száma. A tény társadalmi okainak magyarázata túllépné e cikk kereteit. Magát aényt a nyelvművelés szempontjából lehet helyeselni vagy lehet kifogásolni — (én örülök mindenfajta nyelvgazdagodásnak) —, de tagadni nem tagadhatjuk. És a nyelvtörténet számára mindenképpen meg kell örökítenünk a nyelv folyton változó életében fölbukkanó jelenségeket. Megtörténhetik, hogy kiesik az utókor számára egy-egy adat, amit esetleg csak évtizedek múltán lehet újra fölfedezni. Ez történt a *smár, smárol* esetében.

Hollós-Corvin Lajos író a napokban (1958. szeptember elején) egy telefonbeszélgetés folyamán közölte velem, hogy 1925—1930 táján gyakran hallotta a *smárol* igét 'hasal', 'mellébeszél', 'halandzsázik', 'szándékosan félrebeszél' értelemben. „Ez csak olyan *smár* duma” — idézte a saját ifjúkori szókincséből Hollós-Corvin. Azt is közölte még, hogy az író Márait akkoriban gúnyosan *Smárai*-nak nevezték bizalmas író-jelölti körökben...

Az információ nagyon meglepett, mert a *smárol*-nak ez a jelentése nincs szótározva. Minthogy Hollós-Corvin vállalta közlése hitelességéért a felelősséget (emlékezési hibáról itt nem lehet szó), a kimaradás alig magyarázható. Mindenesetre jó volna, ha ez a „hapax legomenon” más oldalról is megerősítést nyerne. Íme, az eddig rendelkezésre álló adatok.

Mikor az előbbi mondatot leírtam, nem tudtam, hogy a *smárol* egyáltalában nincs szótározva! Csupán saját gyűjtésemben szerepel 1952-ből: *smárol* 'csókol'; *smárolom a jattját* 'csókolom a kezét'. Ez a *smárol* viszont nem szerepel a rotwelsch szótárakban... Ma közismert. Megkérdeztem egy 11 éves iskolás fiút (1958. szeptember). A *smárol* szó hallatára gondolkodás nélkül kijelentette: 'csókolózik'. A szó főleg a diáknyelvben él, amely a régi „jassz” szókészletet teljesen magába asszimilálta és nagyban gazdagította.

Mi ennek a *smárol*-nak az eredete? A rejtély megoldhatatlannak látszik, ha nem vesszük figyelembe, hogy az argó a korlátlan lehetőségek hazája. A mai 'csókol' jelentésre csak egy analógiát tudok idézni a rotwelschből és a magyar jasszból: *smaci* 'csók' (KABDEBÓ 1917.), *smóci* 'csók' (SZIRMAY — BALASSA 1924.); rotw. *schmotzeln* 'sprechen', 'küssen' (POLZER 1922.). Ez a rotwelsch szó megvan a német köznyelvben is (erre már BÁRCZI GÉZA utalt: MNY. XXVII, 287). Onnan került a német tolvajnyelvbe, vagy megfordítva?

A Sprach-Brockhaus regisztrálja (1935.): *der Schmatz* 'ein schallender Kuss'; *schmatzen* 'vernehmbar essen', 'laut küssen', 'mit den Lippen schnalzen'. A szó KLUGE és GÖTZE szerint (1934.) német eredetű: *schmatzen* 'mit wohlgefallen laut küssen'. Összefügg a középelnémetre visszamenő *schmelken* igével. Főneve: *Schmatz* 'Kuss'. Utóbbi szerepel ARNOLD GENTHE argó-szótárában (Deutsches Slang. 1892.).

A *smárol* szóról tehát annyit megállapíthatunk, hogy jelentése régebben 'beszél', ma 'csókol'. Ez a két jelentés a rotwelsch *schmotzeln* szóban is megvan, sőt a német köznyelvi *schmatzen* és a magyar argó *smaci* 'csók' mellett utal a hangadásra is. Nem bizonyítható, hogy a *smárol* összefügg a *smaci* szóval. De nem bizonyítható az sem, hogy a két szó nem függ össze egymással. Minthogy a *smárol* eredete ezen a vonalon nem mutatható ki, a kapcsolatokat másfelé kell keresni.

2. A *smárol* szóval kapcsolatban lehet a jassz *smaldl* igére gondolni. Ezt a szót csupán JENŐ és VETŐ szótára (1900.) regisztrálta: *smaldl*, *smáln* 'beszél'. A szó hangalakja németre utal. A *smaldl* rotwelsch előzményeiben a 'csók' jelentés nem szerepel. Viszont hangtanilag lehetséges a *smárol*-nak velük való összefüggése. POLZERNÁL (1922.): *schmalern*, *smölern* 'reden'; *schmalern* 'aussagen', 'stottern'. A *schmallern* (*schmalern*)-ből keletkezhetett a magyar *smárol*: *smälern* > *smälen* > *smáln* (1900.) > **smárol* > *smárol*.

AVÉ-LALLEMANT (1862. IV, 601 és 472) a *schmalern* eredetét kutatva szélesebb keretet ölel föl, nem egészen megnyugtató evidenciával. Először hivatkozik a bajor nyelvjáráásra (SCHMELLER¹ III, 468—9); végül héber eredetre konkludál. Íme AVÉ-LALLEMANT adatai: rotw. *schmalern*, *schmalen* 'verkleinern' (ez a jelentés ide tartozik?), 'übelreden', 'verrathen', 'aussagen', 'stottern'; *Schmue* 'Ruf', 'Nachricht', 'Rede', 'Erzählung'; *schmussen* 'sprechen'. (Ezt a familiáris-köznyelvi *schmussen*-t KLUGE és GÖTZE is (1934.) héber eredetűnek tartja; vö. alább.) AVÉ-LALLEMANT adataiból az tűnik ki, hogy a jassz *smajen* és *fersmai* szintén ide tartozik, mert rotwelsch előzményei együtt szerepelnek a *Schmue* főnévvel és a *schmussen* igével. Íme az ezekre vonatkozó adatok: Rendőrség (1911.): *schmaien*, *schomai sein* 'hallani', 'értesülni'. A rotwelschben (POLZER 1922.): *schmaien* 'hören', 'vernehmen'. — AVÉ-LALLEMANT (i. h.): *schmaien*, *schmeien*, *schomes sein* 'hören', 'vernehmen'; *Schmue* 'Ruf', 'Nachricht', 'Rede', 'Erzählung', 'Geschichte', 'Unterhaltung'; *schmussen* (ez a jasszban is megvan, vö. alább) 'sprechen'; *Verschmai* (ez szintén megvan a jasszban, vö. alább) < jiddis *schoma*, *schomea* 'er hat gehört', 'verkündigt'; *schmue* 'das Hören', 'das Vernommene', 'Gerücht', 'Erzählung'; *schmussen* 'reden', 'erzählen'. — A *smüzen* adatai a jasszban: Rendőrség (1911.): *schmussen* 'beszélni', 'társalogni'; saját gyűjtésem (1951.): *elsmüzojla a dolgoj* 'agyonbeszéli', 'beszéddel agyonüti' (ez a fogalom maga is jellemző a jasszra). — A *fersmai* adatai: Rendőrség (1911.) < *verschmai* 'kihallgatás'; *bal-verschmai* 'kihallgató vagy előadó bíró' (a *bal* = héber 'férfi'). A rotwelschben (POLZER 1922.): *Verschmai* 'Verhör'.

A bécsi rotwelschből idézzük még a következő ide tartozó adatokat. Polizei (1854.): *schmal* 'sagen' (ebből is származhatott a jassz **smárol* > *smárol*); *schmalern* 'auf jemanden aussagen'; *Schmue* 'Nachricht'. — POLZER szótára (Wien, 1922.) szintén a 'beszéd' jelentéssel kapcsolatban említi a következő rotwelsch szavakat: *schmosen*, *schmussen* 'reden', 'erzählen'; *Schmue*, *Schmues* 'Ruf', 'Nachricht', 'Plauderei', 'Geschwätz'; *Schmuser* 'Erzähler', 'Gauner, welcher die Aufmerksamkeit des zu bestehenden geschickt ablenkt'; *auf den Schmuss nehmen* 'durch anscheinend wohlwollendes Zureden ein Geständnis entlocken'.

A *smárol*, *smaci*, *smaldl*, *smüzen*, *fersmai* a föntiek szerint közös rotwelsch eredetűek, és végeredményben a héber nyelvre vezethetők vissza.

KLUGE és GÖTZE héber adatai: *šēmū'ā* 'Gerede'; *šēmū'ōth* 'Erzählungen', 'Neuigkeiten'. Említsük még meg, hogy JAGIČ (Die Geheimsprachen der Slawen. Wien, 1895.) szerint a szláv vagabundusok nyelvében szerepel egy rotwelsch eredetű *šmalati* 'sprechen'.

3. A magyar argó 1937 óta sajnosan szünetelő közléseivel szemben mutassunk rá arra is, hogy más nyelvekben az argó szókészletét állandóan nyilvántartja és tanulmányozza a nyelvészeti irodalom. E. RIESEL német stilsztikájában (Biblioteka Philologa: Abriss der deutschen Stilistik. Moskau, 1954. 60—5) több lapot szentel az argó stilsztikai jellegének. HEINZ KÜPPER 1955-ben adott ki Hamburgban (1956.²) egy 421 lapos német argó-szótárt: „Wörterbuch der deutschen Umgangssprache” címmel, 28 lapnyi stilsztikai bevezetéssel. 1956-ban Londonban hatodik kiadásban jelent meg 1260 folio-lapon a közismert PARTRIDGE szótára, a „Dictionary of slang and unconventional english scimmel”. A cseh argóról — a régebbi hantyrka-szótárakról nem szólva — EUGEN RIPPL (Zum Worschatz des tschechischen Rotwelsch. Reichenberg, 1926.) és

KARL TREIMER (Das tschechische Rotwelsch. Heidelberg, 1937.) publikációi ismeretesek. A francia könyvpiacra szinte minden évben jelenik meg egy argó-szótár. Ilyen például JEAN GALDIER-BOISSIÈRE és PIERRE DEVAUX etimológiai szótára (Dictionnaire historique et etymologique d'argot. 1952.), GÉO SANDRY és MARCEL CARRÈRE modern argó-szótára (Dict. de l'argot moderne. 1953.) már harmadik kiadásban forog közkezen (1956.). Mondanom sem kell, hogy mindezek a gyűjtemények a sajnós hiányosan publikált magyar argónak a kutatása szempontjából is jelentőséggel bírnak. A cseh argónak például a magyar argóval sok közös szava van.

ZOLNAI BÉLA